

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ МЕНЕДЖМЕНТ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАУКИ І ПРАКТИКИ

ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАУКИ І ПРАКТИКИ 1' 2018 (29)

ЕФМ

**"ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ:
актуальні питання науки і практики"**

**"ECONOMY. FINANCES. MANAGEMENT:
Topical issues of science and practical activity"**

Всеукраїнський науково-виробничий журнал

"ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ: актуальні питання науки і практики"

Всеукраїнський науково-виробничий журнал

ЕФМ

1' 2018 (29)

Заснований у 1997 році під назвою "Вісник Вінницького державного сільськогосподарського інституту". У 2010 – 2014 роках виходив під назвою "Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету" з 2015 року "Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики"

Свідоцтво про державну реєстрацію засобів масової інформації №21154-10954ПР від 31.12.2014 р.

Засновник

Вінницький національний аграрний університет

Редакційна колегія:

Головний редактор

доктор економічних наук, професор, академік НААН Калетнік Г.М.

Заступник головного редактора

кандидат економічних наук Кіреєва Е.А.

Члени редакційної колегії:

*доктор юридичних наук, професор Авдійський В.І. (Росія);
доктор, професор Белік П. (Словаччина); доктор економічних наук,
професор Буреннікова Н.В.; доктор економічних наук, доцент Вдовенко Л.О.;
кандидат економічних наук Гончарук І.В.; кандидат економічних наук Гончарук Т.В.;
доктор економічних наук, професор Горська О. (Словаччина); доктор економічних наук,
професор Гуцаленко Л.В.; доктор, професор Данн Дж. В. (США); доктор економічних
наук, професор, академік НААН Дем'яненко М.Я.; доктор економічних наук, професор,
академік НААН Жук В.М.; доктор економічних наук, професор,
академік НААН Кваша С.М.; доктор економічних наук, член-кореспондент НААН
Кириленко І.Г.; доктор економічних наук, професор Коляденко С.В.; доктор економічних
наук, професор Клепацкі Б. (Польща); доктор економічних наук, професор Мазур А.Г.;
доктор економічних наук, професор, академік НААН Малік М.Й.; доктор економічних наук,
професор Масленнікова Н.П. (Росія); доктор юридичних наук, доцент Мельничук О.Ф.;
кандидат економічних наук, доцент Мулик Т.О.; доктор економічних наук, професор,
академік НААН Панасюк Б.Я.; доктор економічних наук, доцент Польова О.Л.;
доктор економічних наук, професор Прутська О.О.; доктор економічних наук,
професор Свиноус І.В.; доктор економічних наук, професор, академік НААН
Сичевський М.П.; кандидат економічних наук, доцент Томчук О.В.; доктор економічних
наук, доцент Ціхановська В.М.; кандидат економічних наук, доцент Шаманська О.І.;
доктор економічних наук, професор Шпикуляк О.Г.; доктор економічних наук, професор,
академік НААН Шпичак О.М.; кандидат економічних наук, доцент Янчук Г.В.*

Адреса редакції: **21008, Вінниця, вул. Сонячна, 3, тел. 52 - 07 - 37**
Сайт журналу: <http://efm.vsau.org/>, Електронна адреса: efm@vsau.vin.ua

Відповідальний секретар редакції, кандидат сільськогосподарських наук,
доцент – **Янчук В.І.**,
літературний редактор-коректор і переклад іноземною мовою – **Хомяковська Т.О.**,
технічний секретар і оператор комп'ютерного набору – **Пришляк Н.В.**

©Вінницький національний аграрний університет, 2017

"ECONOMY. FINANCES. MANAGEMENT:

Topical issues of science and practical activity"

Ukrainian Scientific and Production Journal

EFM

1' 2018 (29)

Founded in 1997 under the name "Herald of Vinnitsa State Agricultural Institute".

In 2010 - 2014 years was published under the name of "Collected Works of Vinnytsia National Agrarian University".

Since 2015 "Economy. Finances. Management: topical issues of science and practical activity".

Certificate of registration of mass media №21154-10954 PR from 31.12.2014

Founder:

Vinnytsia National Agrarian University

Editorial Board:

Chief editor

Doctor of Economic Sciences, professor, academician of NAAS of Ukraine **Kaletnik H.**

Assistant chief editor

Candidate of Economic Sciences **Kirieieva E.**

Editorial Staff Members:

Doctor in law, professor **Aydiyskyi V. (Russia)**; Doctor, professor **Belik P. (Slovakia)**;
Doctor of Economic Sciences, professor **Buriennikova N.**; Doctor of Economic Sciences,
associate professor **Vdovenko L.**; Candidate of Economic Sciences **Honcharuk I.**;
Candidate of Economic Sciences **Honcharuk T.**; Doctor of Economic Sciences,
professor **Horska E. (Slovakia)**; Doctor of Economic Sciences, professor **Hutsalenko L.**;
Doctor, professor **Dann J.V. (USA)**; Doctor of Economic Sciences, professor,
academician of NAAS of Ukraine **Demianenko M.**; Doctor of Economic Sciences, professor,
academician of NAAS of Ukraine **Zhuk V.**; Doctor of Economic Sciences, professor,
academician of NAAS of Ukraine **Kvasha S.**; Doctor of Economic Sciences, corresponding
member of NAAS of Ukraine **Kyrylenko I.**; Doctor of Economic Sciences, professor
Koliadenko S.; Doctor of Economic Sciences, professor **Klepatski B. (Poland)**; Doctor of
Economic Sciences, professor **Mazur A.**; Doctor of Economic Sciences, professor,
academician of NAAS of Ukraine **Malik M.**; Doctor of Economic Sciences,
professor **Maslennikova N. (Russia)**; Doctor in Law, associate professor **Melnychuk O.**;
Candidate of Economic Sciences, associate professor **Mulyk T.**;
Doctor of Economic Sciences, professor, academician of NAAS of Ukraine **Panasiuk B.**;
Doctor of Economic Sciences, associate professor **Polyova O.**; Doctor of Economic Sciences,
professor **Prutska O.**; Doctor of Economic Sciences, professor **Svynous I.**;
Doctor of Economic Sciences, professor, academician of NAAS of Ukraine **Sychevskyi M.**;
Candidate of Economic Sciences, associate professor **Tomchuk O.**;
Doctor of Economic Sciences, associate professor **Tsikhanovska V.**; Candidate of Economic
Sciences, associate professor **Shamanska O.**; Doctor of Economic Sciences, professor
Shpykuliak O.; Doctor of Economic Sciences, professor, academician of NAAS of Ukraine
Shpychak O.; Candidate of Economic Sciences, associate professor **Yanchuk H.**

Address of editorial office: **21008, 3. Sonyachna Str, Vinnytsia, 52 - 07 - 37,**

Web site: <http://efm.vsau.org/>, e-mail: efm@vsau.vin.ua

Editor secretary - Candidate of Agricultural Sciences, Associate Professor - **Yanchuk V.**,
language corrector, translator – **Khomyakovska T.**,
technical secretary and computer operator – **Pryshliak N.**

©Vinnytsia National Agrarian University, 2017

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В.А. МАЗУР, Н.В. ГЕРМАНЮК, Р.В. ДМИТРУК. ОСОБЛИВОСТІ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	7
ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА А.О. КЛИМЧУК. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БЕНЧМАРКІНГУ У МОТИВАЦІЇ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПЕРСОНАЛУ	21
МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ І.В. ГУНЬКО, О.І. ПРИСЯЖНЮК, Л.І. БУРДЕЙНА. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ	33
ІНСТИТУЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ, ФІНАНСІВ, МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПРАВА Н.А. КАНЦЕДАЛ. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ В ОБЛІКУ ІНФОРМАЦІЇ ПРО БІОЛОГІЧНІ АКТИВИ ТА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ	44
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧИХ СИСТЕМ І СОЦІУМУ Н.І. БУРЛАКА. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА У ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН	56
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ О.В. ТОМЧУК, В.Ю. ФАБІЯНСЬКА. ЗАСТОСУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СУДЖЕННЯ АУДИТОРА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ АУДИТУ	68
О.А. КУШНІРЕНКО. ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ОБ'ЄКТИВНОСТІ ЇХ ОПОДАТКУВАННЯ	81
Л.В. КОВАЛЬ. ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЩОДО ЗАПАСІВ	101
ДИСКУСІЇ Л.А. ЧУДАК. ПЕРСПЕКТИВИ КОНТРОЛЮ ДОТРИМАННЯ СІВОЗМІН ЯК ФАКТОРА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	111
ДУМКА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО В.О. ПЬСОТА. ДОПОРОГОВІ ЗАКУПІВЛІ У ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ: НОВАЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ	125
Л.В. ГАЛАЙДА. ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ ВІДОБРАЖЕННЯ СТАНУ ТА ЗМІНИ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	134

Журнал внесено в оновлений перелік наукових фахових видань України з економічних наук під назвою **"ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ: актуальні питання науки і практики"** (підстава: Наказ Міністерства освіти і науки України 21.12.2015 №1328).

Включений до міжнародних наукометричних баз і каталогів наукових праць:
Національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського, Україна, сайт: <http://nbuv.gov.ua>
Google Академія, сайт: <http://scholar.google.com.ua>

Матеріали друкуються українською, англійською і російською мовами.

Номер схвалено і рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Вінницького національного аграрного університету, протокол № 8 від 30 січня 2018 р.

Усі права застережені. Тексти статей, таблиці, графічний матеріал, формули захищені законом про авторські права. Передрук і переклад статей дозволяється за згодою авторів.

Відповідальність за зміст публікацій і достовірність наведених в них даних та іншої інформації, несуть автори статей. Висловлені у надрукованих статтях думки можуть не збігатися з точкою зору редакційної колегії і не покладають на неї ніяких зобов'язань.

Підписано до друку 30 січня 2018 року

Формат 60x84/8. Папір офсетний.

Друк офсетний. Ум. друк. арк. 15,0

Тираж 100.

Зам № 78

Віддруковано у
Вінницькому національному аграрному університеті
м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, 21008.

Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 5009 від 10.11.2015

CONTENTS

ECONOMY AND EFFICIENCY OF PRODUCTION AND BUSINESS ACTIVITIES V. MAZUR, N. HERMANIUK, R. DMYTRUK. THE FEATURES OF PERSONNEL POLICY OF AGRARIAN ENTERPRISES IN MODERN CONDITIONS	7
DEMOGRAPHY, LABOR ECONOMICS, SOCIAL ECONOMICS AND POLITICS A. KLYMCHUK. SPECIAL FEATURES OF BENCHMARKING APPLICATION IN MOTIVATION OF COMPETITIVE ADVANTAGES OF PERSONNEL	21
MATHEMATICAL METHODS, MODELS AND INFORMATION TECHNOLOGIES IN ECONOMICS I. GUNKO, O. PRISYAZHNYUK, L. BURDEINA. THEORETICAL BASIS OF THE USE OF ECONOMIC-STATISTICAL METHODS IN SCIENTIFIC-RESEARCH WORK OF STUDENTS AT AGRICULTURAL HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS	33
INSTITUTIONAL ISSUES OF ECONOMICS, FINANCE, MANAGEMENT AND LAW N. KANTSEDAL. INSTITUTIONAL APPROACH TO THE FORMATION OF ACCOUNTING INFORMATION ON BIOLOGICAL ASSETS AND AGRICULTURAL ACTIVITIES	44
PRACTICAL ASPECTS OF DEVELOPMENT OF PRODUCTION SYSTEMS AND THE SOCIETY N. BURLAKA. IMPROVING THE EFFICIENCY OF AGRICULTURAL PRODUCTION IN MODERN CONDITIONS OF LAND RELATIONS	56
ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT O. TOMCHUK, V. FABIYANSKA. APPLYING THE PROFESSIONAL JUDGMENT OF THE AUDITOR IN THE CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL AUDITING STANDARDS	68
O. KUSHNIRENKO. ACCOUNTING AND CONTROL PROVISION OF AGRICULTURAL LAND RESOURCES MANAGEMENT AS A NECESSARY PRECONDITION FOR THEIR OBJECTIVE TAXATION	81
L. KOVAL. ACCOUNTING POLICY IN REGARD OF RESERVES	101
DISCUSSION L. CHUDAK. PROSPECTS FOR CROP ROTATION CONTROL AS A FACTOR OF ENSURING THE RATIONAL USE OF AGRICULTURAL LANDS	111
VIEWPOINT OF A YOUNG SCIENTIST V. PSOTA. PRE-THRESHOLD PROCUREMENT IN THE PUBLIC SECTOR: INNOVATIONS AND PROBLEMS OF OUR TIME	125
L. GALAYDA. ACCOUNTING ASPECTS OF REFLECTION THE STATUS AND CHANGES IN AN ENTERPRISE'S EQUITY CAPITAL	134

The journal is entered on an updated list of scientific professional editions of Ukraine on economic sciences called "**Economy. Finances. Management: actual issues of science and practical activity**" (Resolution of Ministry of Education and Science of Ukraine №1328 from 21.12.2015).

Included with the international scientometric databases and directories of scientific publications:
The National Library V.I. Vernadsky, Ukraine , site: <http://nbuv.gov.ua>
Google Scholar website : <http://scholar.google.com.ua>

Materials are published in Ukrainian, English and Russian Languages.

Issue is approved and recommended to publish at the decision of the Academic Council of Vinnytsia National Agrarian University, Act № 8 from 30 January 2018

All rights are reserved. The texts of articles, tables, graphics, formulas are reserved by copyright. Reproduction and translation of articles are permitted with the consent of the authors. The authors of the articles are responsible for the content and accuracy of publications, presented data and other information. The views expressed in the articles do not necessarily reflect the views of the editorial board and do not impose any obligation on it.

Signed for printing 30 January 2018
Format 60x84 / 8. Offset paper.
Offset Printing. pp. 15,0
Circulation 100.
№ 78

Published by Vinnytsia National Agrarian University
21008, Vinnytsia, 3 Soniachna str.
Subject of publishing activity license
SK №5009 from 10.11.2015

**Тематична спрямованість
Всеукраїнського науково-виробничого журналу
"ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ:
актуальні питання науки і практики"**

наукові та виробничі аспекти економічної та фінансової діяльності
суб'єктів в агропромисловій сфері та суміжних галузях,
соціально-економічного розвитку села

Шановні автори публікацій!

Статті мають бути оформлені згідно нормативів МОН України і вимог журналу (вимоги розміщені на сайті журналу: <http://efm.vsau.org/>), прохання надсилати на електронну адресу: efm@vsau.vin.ua

**До друку приймаються статті українською, російською,
англійською мовами, за такими рубриками:**

- ❖ Сторінка головного редактора
- ❖ Теорія та історія економічної думки
- ❖ Розвиток продуктивних сил і виробничих відносин
- ❖ Економіка та ефективність виробничо-господарської діяльності
- ❖ Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища
- ❖ Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика
- ❖ Інноваційна та інвестиційна діяльність
- ❖ Проблеми економічної і соціальної політики
- ❖ Бізнес і підприємництво.
- ❖ Ринок. Ціноутворення. Інфраструктура
- ❖ Логістика і транспорт
- ❖ Менеджмент та маркетинг
- ❖ Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці
- ❖ Соціальна сфера. Розвиток територій
- ❖ Світова економіка та зовнішньоекономічна діяльність
- ❖ Інституційні проблеми економіки, фінансів, менеджменту та права
- ❖ Практичні аспекти розвитку виробничих систем і соціуму
- ❖ Фінансово-кредитне забезпечення і податкова політика
- ❖ Бухгалтерський облік, аналіз та аудит
- ❖ Дискусії
- ❖ Думка молодого вченого
- ❖ Апробація економічних досліджень
- ❖ Новини економіки, фінансів і менеджменту
- ❖ Новини законодавства
- ❖ Видання з актуальних проблем економіки, фінансів і менеджменту
- ❖ Вітальні проєкти
- ❖ Повідомлення
- ❖ Наші дописувачі

■ ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧИХ СИСТЕМ І СОЦІУМУ

УДК 332.2:338.3:631

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА У ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН[©]

*Н.І. БУРЛАКА,
кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри економіки,
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)*

У результаті здійснення земельної реформи відбуваються значні зміни в організації та діяльності агропромислового комплексу України, що призводять до реформування аграрних відносин на селі. На новій організаційно-правовій основі сформовані підприємства ринкового спрямування. Сільгоспвиробники активно реагують на ринкові зміни, обираючи напрями виробничої діяльності. Це пов'язано з орієнтацією рослинництва України на експорт, тому прибуток аграріїв часто залежить від ситуації на світовому ринку. У сучасних умовах земельних відносин важливу роль відіграє оренда, як одна з форм реалізації права власності та ефективного використання земель. Розвиток орендних відносин має важливе значення для ведення стабільного сільськогосподарського виробництва. Господарська діяльність сучасних сільськогосподарських підприємств, що базується на оренді, сприяє підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова: земельні відносини, агроформування, сільськогосподарське виробництво, оренда, валова продукція, прибуток, рентабельність, інновації.

Табл. 2. Рис 3. Літ. 13.

Постановка проблеми. У результаті трансформаційних процесів, які відбуваються в Україні, формуються принципово нові земельні відносини, що знайшли своє втілення у приватизації земель, зміні форм власності на землю, формуванні відповідальності господарюючих суб'єктів за раціональне її використання та охорону. Визначальною особливістю сучасного розвитку земельних відносин є забезпечення ефективного та раціонального господарювання у ринкових умовах.

Для забезпечення динамічного розвитку новостворених господарських формувань земельні відносини потребують подальшого врегулювання, перш за все, запровадження дієвого мотиваційного механізму у господарській діяльності сільськогосподарських підприємств через включення землі як капіталу в економічний обіг. Першим кроком стало залучення у формування вартості продукції основного виробничого ресурсу – землі. Починаючи з 2000 року, в балансах

© Н.І. БУРЛАКА, 2018

сільськогосподарських підприємств відображається вартість землі, що перебуває у їх власності, в обліку – площі орендованої землі, у собівартості сільськогосподарської продукції – орендна плата за землю [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі розвитку земельних відносин та ефективного використання земель, дослідженню нових організаційно-правових форм господарювання в ринкових умовах присвячені роботи таких учених-аграріїв, як: С. Дем'яненко [2], Г. Калетнік [3], Л. Крачок [4], В. Месель-Веселяк [1], В. Петров [6], М. Федоров [8] та інших. Цими науковцями було сформульовано основні засади реформування і розвитку земельних відносин, досліджено питання розвитку аграрного сектору України у ринкових умовах господарювання.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження функціонування сільськогосподарських підприємств України в умовах трансформації земельних відносин та визначення шляхів щодо підвищення ефективності аграрного виробництва у господарських формуваннях.

Виклад основного матеріалу дослідження. У результаті здійснення земельної реформи відбулися значні зміни в організації та діяльності агропромислового комплексу України, що призвело до реформування аграрних відносин на селі. Було реформовано 11956 сільськогосподарських підприємств. На новій організаційно-правовій основі сформовані підприємства ринкового спрямування. Однак сподівання на швидке формування ефективних власників, зацікавлених і спроможних раціонально використовувати сільськогосподарські угіддя, гальмувалось рядом неврегульованих питань правового, організаційного, економічного характеру [1].

Рис.1. Приріст виробництва валової продукції сільського господарства в Україні, у % до 2000 року

Джерело: розроблено автором за даними Державної служби статистики України

На початку реформування (1991-1996 рр.), ще до проведення паювання сільськогосподарських угідь, виробництво сільськогосподарської продукції зменшувалося у порівнянні з 1990 роком. Причиною спаду виробництва була несприятлива для села цінова політика. Диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію і матеріально-технічні засоби склався не на користь аграріїв.

Прискорення процесу реформування аграрного сектору з 2000 року, завдяки Указу Президента України “Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки” від 03.12.1999р., і створення господарських структур ринкового типу відіграло позитивну роль у збільшенні обсягів виробництва валової продукції в Україні (рис.1). У 2009 році одержано найвищий за всю історію сільськогосподарського виробництва України валовий збір зернових – 53,3 млн тонн [2].

Щодо ефективності виробництва, сільське господарство, в цілому, поступово перетворювалось у прибуткове. Виробництво валової продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств, сільськогосподарських підприємствах і господарствах населення значно підвищилось, намітилась тенденція до зростання (рис.2).

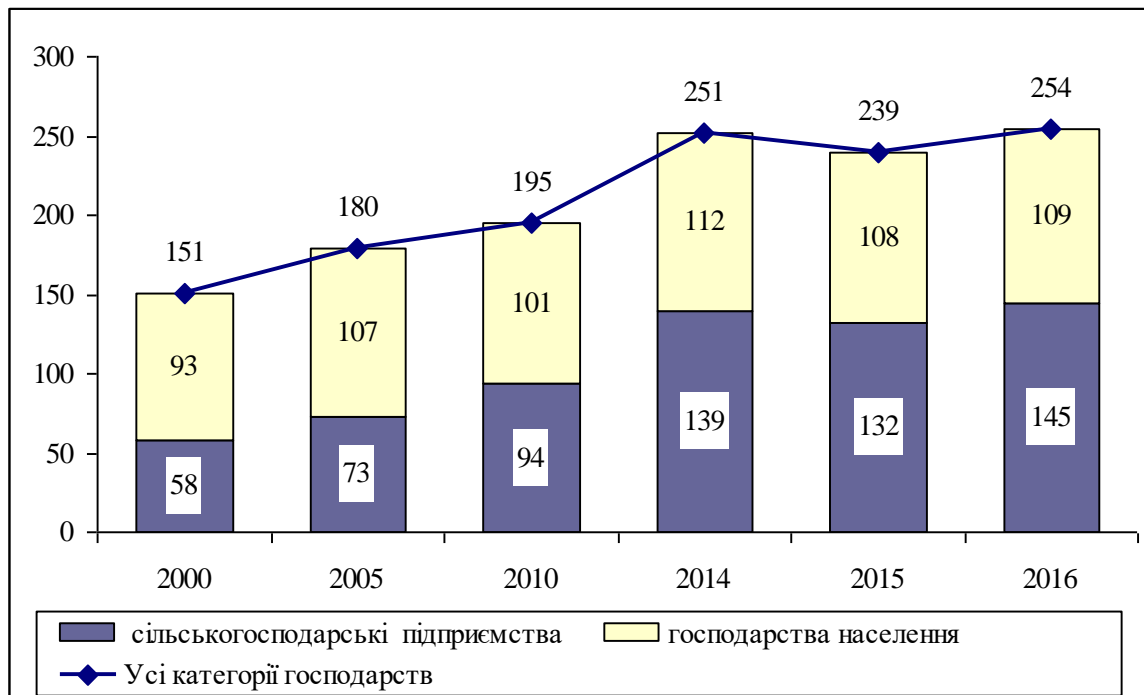

Рис.2. Динаміка валової продукції сільського господарства, млрд грн

Джерело: розроблено автором за даними Державної служби статистики України

Крім того, сформувались великі інтегровані структури (агрохолдинги), що сконцентрували значні масиви сільськогосподарських угідь і спеціалізуються переважно на виробництві експортоорієнтованих культур.

У регіонах країни спостерігається значна різниця виробництва валової продукції на 100 га сільськогосподарських угідь, що є важливим показником ефективності їх використання (рис. 3).

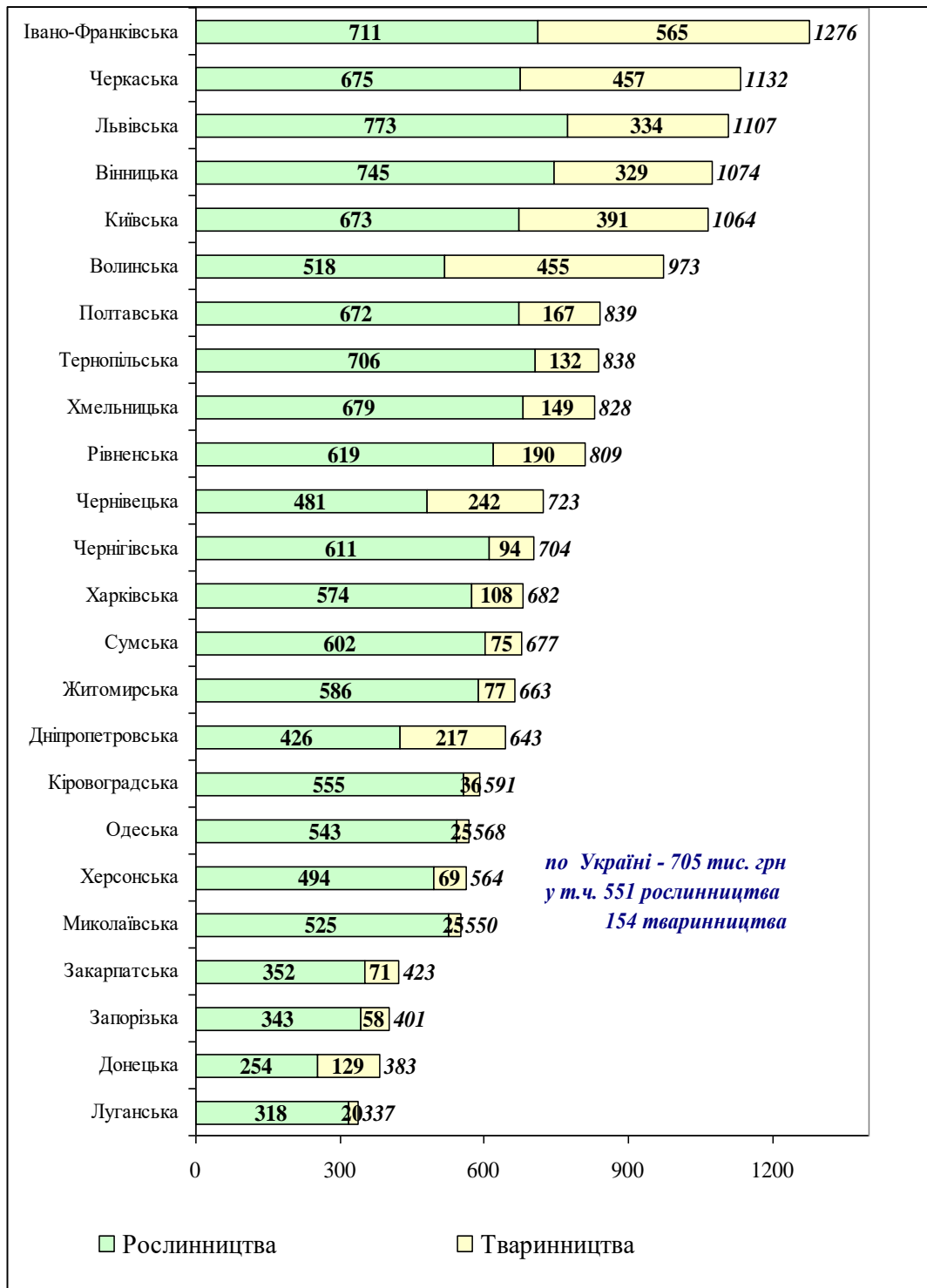

Рис. 3. Рейтинг регіонів України у виробництві валової продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь

Джерело: розроблено автором за даними Державної служби статистики України

Позитивної динаміки приросту валової продукції, виробленої сільськогосподарськими підприємствами, було досягнуто за рахунок збільшення питомої ваги таких культур, як зернові, соняшник, ріпак та соя у загальній структурі

виробництва. У структурі посівних площ їх питома вага становить 55%, 22%, 3% та 8% відповідно. Це відображає експортоорієнтований характер рослинництва України, тому прибуток аграріїв часто залежить від ситуації на світовому ринку. Сільгоспвиробники активно реагують на ринкові зміни, обираючи напрями виробничої діяльності. Наприклад, з підвищенням попиту на рипак у країнах ЄС увага до збільшення обсягів його виробництва суттєво зросла.

За період 2000-2016 рр. сільськогосподарськими підприємствами забезпечено збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, про що свідчить динаміка виробництва валової продукції на 100 га сільськогосподарських угідь (табл.1). Так виробництво валової продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств зросло з 371 тис. грн у 2000 році до 714 тис. грн у 2016 році, тобто на 92 %. Така ж тенденція спостерігається і в сільськогосподарських підприємствах – від 168 тис. грн у 2000 році до 649 тис. грн у 2016 році (майже у 4 рази). У господарствах населення обсяг виробництва у 2016 році зменшився порівняно з 2000 роком у 2 рази.

Таблиця 1

**Валова продукція сільського господарства
на 100 га сільськогосподарських угідь**

Роки	Усі категорії господарств			у т. ч. сільськогосподарські підприємства			господарства населення		
	валова продукція	у тому числі		валова продукція	у тому числі		валова продукція	у тому числі	
		рослинництва	тваринництва		рослинництва	тваринництва		рослинництва	тваринництва
2000	370,7	227,9	142,8	168,1	132,7	35,4	1490,0	753,6	736,4
2005	471,0	300,2	170,8	299,3	229,0	70,3	773,1	425,5	347,6
2010	523,7	334,7	189,0	437,3	310,5	126,8	642,4	368,0	274,4
2014	708,3	500,6	207,7	688,0	522,1	165,9	735,2	472,2	263,0
2015	674,2	474,2	200,0	649,1	490,0	159,1	707,9	453,2	254,7
2016	713,9	519,4	194,5	705,1	551,2	153,9	726,0	476,0	250,0
Відхилення 2016р. до 2000р. (+,-)	343,2	291,5	51,7	537,0	418,5	118,5	-764,0	-277,6	-486,4

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України

Ефективність сільськогосподарського виробництва досліджено в різних організаційно-правових формах господарювання, що звітують за формою 50-сг “Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств” за показниками валової продукції, чистого доходу, прибутку та рівня рентабельності (табл.2). Але уся діяльність підприємства спрямовується на те, щоб забезпечити

зростання прибутку, який є головним показником ефективності. За цим показником вищих економічних результатів досягли господарські товариства, приватні підприємства та фермерські господарства. На 100 га сільськогосподарських угідь вони одержали прибутку від реалізації продукції 544 тис. грн, 467 тис. грн і 428 тис. грн відповідно. Ці господарства мають вищий рівень рентабельності. Відстають за всіма показниками ефективності виробництва сільськогосподарської продукції державні підприємства.

Таблиця 2

Ефективність різних організаційно-правових форм сільськогосподарських підприємств в Україні

Показники	Господарські товариства	Приватні підприємства	Фермерські господарства (великі та середні)	С.-г. кооперативи (виробничі)	Інші недержавні підприємства	Державні підприємства	Усього с.-г. підприємств
Кількість підприємств	4864	2111	837	336	174	180	8502
Площа с.-г. угідь, тис. га	11496	3115	1677	544	382	515	17729
Середній розмір 1 господарства, га сільськогосподарських угідь	2363	1476	2004	1618	2198	2859	2085
На 100 га с.-г. угідь:							
Чистий дохід (виручка) від реалізації сільськогосподарської продукції та послуг	1798	1468	1228	1043	1368	526	1617
у т.ч. від сільськогосподарської продукції	1751	1441	1211	1026	1332	495	1578
з неї: рослинництва	1462	1297	1157	790	1075	402	1344
тваринництва	289	144	54	235	257	93	234
Прибуток, збиток (-) від реалізації сільськогосподарської продукції та послуг	557	473	434	314	365	67	505
у т.ч. від сільськогосподарської продукції	544	467	428	309	363	57	494
з неї: рослинництва	486	449	424	284	323	70	452
тваринництва	58	18	5	25	40	-13	42
Рівень рентабельності сільськогосподарської діяльності, %	44,9	47,5	54,7	43,1	36,4	14,5	45,4
у т.ч. виробництва сільськогосподарської продукції	45,1	47,9	54,7	43,1	37,4	13,1	45,6
з неї: рослинництва	49,8	52,9	57,8	56,1	43,0	21,0	50,6
тваринництва	24,9	14,2	9,1	11,9	18,2	-12,1	22,1

Джерело: розраховано за даними Держкомстату України

У сучасних аграрних підприємствах виробництво здійснюється переважно на земельних ділянках, орендованих у власників земельних паїв. Розвиток орендних відносин має важливе значення для ведення стабільного сільськогосподарського виробництва.

В Україні площа земель, переданих в оренду за договорами оренди на 01.01.2016 року становить майже 16 млн га. Із загальної кількості договорів 1,4 млн укладено з господарствами, де отримано земельний пай, або їх правонаступниками [11]. Усього передали земельну частку (пай) в оренду 4,3 млн власників земельних паїв.

Законом України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)” № 191-VIII від 12.02.2015 р. [9] встановлено мінімальний термін оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення товарного виробництва, фермерського господарства, особистого селянського господарства на рівні 7 років. У структурі договорів оренди поступово зникає короткострокова оренда. Починаючи з квітня 2015 року, орендна плата справляється у грошовій формі.

Основними чинниками формування орендної плати є нормативна грошова оцінка та відсоток від неї. Указом Президента України №725/2008 від 19 серпня 2008 року “Про невідкладні заходи щодо захисту власників земельних ділянок та земельних часток (паїв)” [10] встановлено рівень орендної плати не менше 3 відсотків від нормативної грошової оцінки.

Нормативна грошова оцінка земельних ділянок щороку станом на 1 січня уточнюється на коефіцієнт індексації, порядок проведення якої затверджується Кабінетом Міністрів України. Нормативна грошова оцінка 1 га ріллі в Україні на 01.01.2017 підвищилась до 30927 грн. Орендна плата складає 1017 грн за 1 га ріллі [11].

Нині в Україні склалася структура землеволодіння та землекористування, яка не повністю задовольняє вимоги раціонального використання земель сільськогосподарського призначення. Враховуючи незадовільний сучасний стан земельних ресурсів, недостатні обсяги проведення ґрунтозахисних заходів, активізуються процеси деградації земель сільськогосподарського призначення, зменшується вміст гумусу і основних поживних речовин у ґрунтах, збільшуються площі кислих і солонцевих ґрунтів, зменшуються захисні заходи проти хвороб, шкідників і бур'янів у посівах сільськогосподарських культур. Зростають ціни на мінеральні добрива, що призводить до зниження обсягів їх внесення.

За розрахунками “Центрдержродючості” баланс гумусу в ґрунтах України протягом останніх 10 років є гостродефіцитним. Основна причина – надзвичайно низькі обсяги внесення добрив. Результати агрохімічної паспортизації свідчать, що кожні 5 років між турами обстеження візначається зменшення вмісту гумусу в орних ґрунтах і спостерігається падіння вмісту рухомих сполук фосфору та калію [12].

Для подальшого розвитку сільськогосподарського виробництва, раціонального використання земель необхідно підвищувати ефективність застосування мінеральних добрив за рахунок широкого використання вітчизняної сировинної бази фосфоритів і калійних руд; залучати альтернативні джерела поповнення органіки, розширення посівів сидератів; проводити вапнування кислих ґрунтів за рахунок місцевих покладів карбонатів, запаси яких є в п'ятнадцяти областях.

Послабленню дії негативних чинників сприятиме також оптимізація земельного фонду країни, зменшення його сільськогосподарської освоєності та розораності шляхом вилучення з активного обробітку деградованих та

малопродуктивних орних земель, що зменшить витрати на обробіток ґрунту та собівартість сільськогосподарської продукції, підвищить її конкурентоспроможність.

Сучасний розвиток сільськогосподарських підприємств неможливий без впровадження та використання інновацій та техніко-технологічних рішень, оскільки рівень їх активізації визначає загальний рівень конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках. Впровадження інновацій сприяє підвищенню продуктивності праці, економії різних видів ресурсів, скороченню витрат та зниженню собівартості аграрно-продовольчої продукції, нарощуванню обсягів і підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва [4].

Ефективність агропромислового виробництва визначається саме взаємодією науки і практики впровадження у виробництво передових інноваційних технологій [13].

Надзвичайної актуальності набуває пошук таких інноваційних рішень, які б забезпечили підвищення ефективності функціонування аграрної сфери в умовах обмеженості природних ресурсів [13].

Так, наприклад, використання та адаптування технологій обробітку ґрунту “Mini-till” сприяє накопиченню органічної речовини в ґрунті за рахунок збереження в ній поживних залишків, підвищенню родючості ґрунту до 45 % протягом 5-7 років, зменшенню щільності ґрунту при тривалому застосуванні тощо; “Strip-till” (смуговий обробіток ґрунту) – це система раціонального природокористування, за якої відбувається мінімальна обробка ґрунту. Також ця технологія дає змогу успішно проводити підкорінне підживлення рослин із застосуванням як натуральних, так і органічних добрив при використанні відповідної техніки [13].

Відомими і важливими інноваціями також є: селекція – система покращення сортових якостей, що гарантує підвищення стійкості до ґрунтового-кліматичних умов та шкідників, значний приріст урожайності, одержання насіння елітних сортів; мікрозрошення – забезпечує оптимальний рівень вологостійкості у посушливих умовах дає економію поливної води; ІТ технології – надають можливості визначення дійсних посівних площ, прогнозування продуктивності збору та втрат врожаю; нанотехнології – сприяють збільшенню врожайності, наноматеріали мають низьку токсичність, сприяють прискоренню фотосинтезу рослин та інші [6].

Використання інноваційних технологій в аграрній галузі забезпечує прогресивний розвиток сільського господарства, сприяє залученню інвестицій, зміцненню економічної та технологічної безпеки. Постійне впровадження новітніх розробок є запорукою сталого розвитку сільського господарства [13].

Висновки. Отже, з метою досягнення підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва у різних господарських формуваннях необхідно:

- сформувані рівні економічні умови для функціонування та розвитку різних форм господарювання у аграрному секторі та вдосконалювати організацію під час здійснення їх виробничого процесу;
- забезпечувати державну підтримку всіх господарських формувань;
- сприяти створенню раціональних за розмірами сільгоспідприємств;
- підвищити конкурентоспроможність аграрного сектору на світовому ринку за рахунок забезпечення виробництва недорогої та якісної продукції вітчизняного виробництва;
- зміцнювати матеріально-технічну базу господарських формувань і обслуговуючих кооперативів;

– забезпечити впровадження у виробництво ресурсозберігаючих, енергозберігаючих технологій та інновацій.

При децентралізації влади та запровадженні обігу земель сільськогосподарського призначення важливо забезпечити оптимізацію землеволодіння і землекористування з урахуванням інтересів селян. Для цього необхідно розширити права місцевих територіальних громад з розпорядження земельними ділянками, здійснення контролю за концентрацією орендованих земель у одного користувача, встановити граничні розміри сільськогосподарських угідь, які можуть бути орендовані виробниками та їх об'єднаннями.

Список використаних джерел

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) /за ред. М.В. Присяжнюка, М.В. Зубця, П.Т. Саблука, В.Я.Месель-Веселяка, М.М. Федорова// – К.: ННЦ “ІАЕ”, 2011. – 1007 с.

2. Дем'яненко С.І. Інноваційне зростання – основа стабільності агропромислового комплексу / С.І. Дем'яненко // Наука та інновації. Сільськогосподарські і аграрні технології. – 2005. – Т.1. – Вип.1.– С. 87-98.

3. Калетнік Г.М. Державна фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників / Г.М. Калетнік, Н.В. Пришляк // Економіка АПК. – 2010. – №8.– С. 52-55.

4. Крачок Л.І. Новітні технології в сільському господарстві: проблеми і перспективи впровадження / Л. І. Крачок // Сталій розвиток економіки. Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2013. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gGgle.cGm.ua>.

5. Сільське господарство України за 2015 рік. Статистичний збірник. – К. : Державна служба статистики України. – 2015 р. – 655 с.

6. Петров В.М. Технічне забезпечення інноваційних технологій у рослинництві / В.М. Петров // Економіка АПК. – 2013. – № 2. – С. 100.

7. Трансформація земельних відносин до ринкових умов. Матеріали одинадцятих річних зборів Всеукраїнського конгресу економістів-аграрників 26-27 лютого 2009 року/ Федоров ММ., Месель-Веселяк В.Я. та ін./ [під заг.ред. П.Т. Саблука, М.М.Федорова].– Київ: ННЦ “ІАЕ”, 2009. – 115 с.

8. Федоров М.М. Земельна реформа і розвиток ринкових земельних відносин /М.М. Федоров // Економіка АПК. – 2011.– №7. – С. 55-60.

9. Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)” № 191-VIII від 12.02.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.

10. “Про невідкладні заходи щодо захисту власників земельних ділянок та земельних часток (паїв)” // Указ Президента України №725/2008 від 19 серпня 2008 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.

11. Офіційний сайт Держгеокадастру України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://land.gov.ua>.

12. Геопортал Інституту охорони ґрунтів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://productivity.ikd.kiev.ua>.

13. Білінська В. Сучасні інноваційні технології в сільському господарстві: основна характеристика та перспективи впровадження / В. Білінська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2015. – Вип. 7. – С. 74-80 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>.

Список використаних джерел у транслітерації / References

1. Ahrarnyy sektor ekonomiky Ukrayiny (stan i perspektyvy rozvytku) /za red. M.V. Prsyazhnyuka, M.V. Zubtsya, P.T. Sabluka, V.Ya. Mesel'-Veselyaka, M.M. Fedorova// – К.: NNTs “IAE”, 2011.– 1007 p.

2. Dem"yanenko S.I./ Innovatsiyne zrostannya – osnova stabil'nosti ahropromyslovoho kompleksu / S.I. Dem"yanenko// Nauka ta innovatsiyi. Sil's'kohospodars'ki i aharni tekhnolohiyi. – 2005. – Т.1. – Вyp.1. – С. 87-98.

3. Kaletnik H.M. Derzhavna finansova pidtrymka sil's'kohospodars'kykh tovarovyrobnykiv / H.M. Kaletnik, N.V. Pryshlyak // Ekonomika APK. – 2010. – №8.– Pp. 52-55.

4. Krachok L.I. Novitni tekhnolohiyi v sil's'komu hospodarstvi: problemy i perspektyvy vprovadzhennya / L. I. Krachok // Stalyy rozvytok ekonomiky. Mizhnarodnyy naukovo-vyrobnychyy zhurnal. – 2013. – № 3 [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.gGgle.cGm.ua>.

3. Sil's'ke hospodarstvo Ukrayiny za 2015 rik. Statystychnyy zbirnyk. – К. : Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny. – 2015 r.– 655 p.

6. Petrov V.M. Tekhnichne zabezpechennya innovatsiynykh tekhnolohiy u roslynnystvi / V.M. Petrov // Ekonomika APK. – 2013. – № 2. – Pp. 100.

7. Transformatsiya zemel'nykh vidnosyn do rynkovykh umov. Materialy odyadtsyatykh richnykh zboriv Vseukrayins'koho konhresu ekonomistiv-ahrarykiv 26-27 lyutoho 2009 roku/ Fedorov MM., Mesel'-Veselyak V.Ya. ta in../ [pid zah.red. P.T. Sabluka, M.M. Fedorova].– Kyiv: NNTs “IAE”, 2009. – 115 p.

8. Fedorov M.M. Zemel'na reforma i rozvytok rynkovykh zemel'nykh vidnosyn / M.M. Fedorov // Ekonomika APK. – 2011.– №7. – Pp.55-60.

9. Zakon Ukrainy “Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo sproshchennia umov vedennia biznesu (derehuliatsiia)” № 191-VIII vid 12.02.2015 r. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: zakon.rada.gov.ua.

10. “Pro nevidkladni zakhody shchodo zakhystu vlasnykiv zemelnykh dilianok ta zemelnykh chastok (paiv)” // Ukaz Prezydenta Ukrainy №725/2008 vid 19 serpnia 2008 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: zakon.rada.gov.ua.

11. Ofitsiyni sait Derzhheokadastru Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://land.gov.ua>.

12. Neoportall Instytutu okhorony gruntiv Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://productivity.ikd.kiev.ua>.

13. Bilinska V. Suchasni innovatsiini tekhnolohii v silskomu hospodarstvi: osnovna kharakterystyka ta perspektyvy vprovadzhennia / V. Bilinska // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika. – 2015. – Vyp. 7. – Pp. 74-80 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://nbuv.gov.ua>.

ANNOTATION
IMPROVING THE EFFICIENCY OF AGRICULTURAL PRODUCTION IN
MODERN CONDITIONS OF LAND RELATIONS

BURLAKA Nelia,
Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of Economics,
Vinnitsia National Agrarian University
(Vinnitsia)

As a result of land reform significant changes have taken part in the organization and functioning of agroindustrial complex of Ukraine, which led to the reform of agrarian relations in the country. The new organizational and legal framework formed enterprises of market direction. Farmers actively respond to market changes, choosing areas of industrial activity. This is due to the orientation of Ukrainian crop sector to export, thus farmers' earnings often depend on the situation on the world market. In present conditions of land relations an important role plays rent as a form of exercise of the right of ownership and a way of efficient land use. The current state of development of land relations in new market-oriented agricultural enterprises in Ukraine, their business activities and ways of improving agricultural production are analyzed.

Keywords: land relationships, agrarian enterprise, agricultural production, rent, gross output, profit, profitability, innovations.

Tabl. 2. Fig. 3. Lit. 13.

АНОТАЦИЯ
ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО
ПРОИЗВОДСТВА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ ЗЕМЕЛЬНЫХ
ОТНОШЕНИЙ

БУРЛАКА Неля Ивановна,
кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры экономики,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)

В результате осуществления земельной реформы произошли значительные изменения в организации и деятельности агропромышленного комплекса Украины, что привело к реформированию аграрных отношений на селе. На новой организационно-правовой основе сформированы предприятия рыночного направления. Сельхозпроизводители активно реагируют на рыночные изменения, выбирая направления производственной деятельности. Это связано с ориентацией растениеводства Украины на экспорт, поэтому прибыль аграриев часто зависит от ситуации на мировом рынке. В современных условиях земельных отношений важную роль играет аренда, как одна из форм реализации права собственности и использования земель. Проанализированы современное состояние развития

земельных отношений в новых агроформированиях рыночного направления в Украине, их хозяйственная деятельность и пути повышения эффективности сельскохозяйственного производства.

Ключевые слова: земельные отношения, агроформирования, сельскохозяйственное производство, аренда, валовая продукция, прибыль, рентабельность, инновации.

Табл 2. Рис 3. Лит. 13.

Інформація про автора

БУРЛАКА Неля Іванівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: burlaka-n@mail.ru).

BURLAKA Nelia – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Economics, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnitsa, 3, Soniachna Str., e-mail: burlaka-n@mail.ru.).

БУРЛАКА Неля Ивановна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: burlaka-n@mail.ru).

